

COORDONATE ALE REFORMEI EDUCAȚIONALE

CONCEPȚIA EDUCAȚIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA*

Vladimir GUȚU, Nicolae BUCUN, Stela CEMORTAN*, Vladimir PÂSLARU*, Violeta MIJA*
Nadejda VELIȘCO**, Adrian GHICOV**, Eugenia PARLICOV**, Valeriu VOLCOV****

CCȘ „Științe ale Educației”

**Institutul de Științe ale Educației*

***Ministerul Educației și Tineretului*

****Muzeul Pedagogic Republican*

The conception of education in Republic of Moldova is an educational policy act that includes: conceptual provisions of education, objectives, rules and principles of education, educational curriculum and the value system. In conception the educational environment is thoroughly described and there is proposed its implementation suggestions in Republic of Moldova.

I. Argument preliminar

Orice sistem educațional implică disponibilitate socială, reflectând toate aspectele sociale, economice și spirituale ale vieții unei țări. El poate fi conceput ca o modalitate de asigurare a dezvoltării comunității și individului. În calitate de atribut și condiție de existență a omului în societate, educația are două obiective de bază: a) de formare a personalității umane; b) de formare a calității umane în cadrul social de perspectivă. Educația are drept temelie experiența acumulată de societatea umană și trebuie să anticipeze evoluția societății, servind drept factor determinativ de dezvoltare social-economică a țării.

Această teză se întemeiază pe o abordare specială a subiect-obiectului educației și presupune interpretarea personalității umane ca produs (și agent) al activității/procesului de formare/autoformare și de dezvoltare/autodezvoltare permanentă a conștiinței și comportamentului social al personalității în plan intelectual – moral – tehnologic – estetic – ecologic – economic – demografic – sanitar etc. la nivel formal, nonformal, informal.

Transformările care au loc în viața socială, economică și culturală, impunând schimbări în dezideratul educațional, generează modificări în conștiința și comportamentul personalității.

Alertate, instituțiile sociale nu sunt pregătite spre a contribui la procesul educațional, iar agenții educaționali nu posedă încă suficiente abilități de educație în noile condiții social-economice.

Când societatea conștientizează tot mai mult evoluția proceselor negative și consecințele lor nefaste pentru națiune, educația devine o problemă socială acută care necesită teorii și strategii educaționale noi. De aceea, Concepția Educației în Republica Moldova (în continuare – Concepția) propune paradigma educațională racordată la: a) situația și tendințele de dezvoltare a societății; b) teleologia educației (ideal, scop, obiective, finalități); c) tehnologiile și metodologiile educaționale moderne; d) politica socială în domeniul educației; e) orientări valorice și educaționale pe plan național și internațional.

Prezenta Concepție va servi drept mijloc de integrare a tuturor agenților educaționali într-un sistem unic de educație a copiilor, tineretului și adulților. Ea are menirea de a crea un parteneriat pedagogic în realizarea

* Varianta dată a Concepției Educației în Republica Moldova este perfectată și completată. Prima variantă a documentului a fost aprobată de către Colegiul Ministerului Educației și Tineretului în 2001.

idealului, scopului și obiectivelor educației. Realizarea Concepției impune obligațiuni și responsabilități majore întru prosperarea spirituală și vitală a personalității și va conduce la armonizarea relațiilor interetnice și interculturale în Moldova.

II. Fundamentele educației

Fundamentele conceptuale ale educației

Prezenta Concepție constituie documentul de prim-ordin în formarea și dezvoltarea personalității, având la bază realismul filozofic, esența căruia constă în înțelegerea unității echilibrate a parității materialului și idealului.

Contrapunerea tradițională a intereselor personalității cu interesele societății nu se rezolvă pe calea absolutizării valorii personalității sau superiorității societății asupra acesteia, ci, mai curând, pe calea corelării intereselor lor și, ca urmare, a corelării paradigelor personal / social, colectiv / individual. Personalitatea este de neconceput în afara societății. Ținând spre o armonie socială, ambele realizează itinerarul dezvoltativ uniplan.

Esența filozofiei educației se axează pe un sistem de valori naționale, protejate de lege, care constituie reperele de bază orientate spre dezvoltarea societății.

Filozofia educației reprezintă o totalitate de idei și principii care constituie temelia dezvoltării sociale.

Teza principală se rezumă la ideea că societatea este o comunitate umană în care:

- personalitatea constituie temelia societății;
- societatea este văzută ca o comunitate organizată ce funcționează în conformitate cu legile statului, normele morale, armonia intereselor personale și sociale;
- statul, ca instituție suverană a națiunii, organizează și asigură independența, bunăstarea, dezvoltarea și realizarea potențialului creator al cetățenilor săi.

Noua paradigmă educativă plasează pe prim-plan opțiunea pentru ideile umaniste.

Umanizarea procesului educativ presupune un șir de condiții:

- recunoașterea personalității ca valoare supremă, respectarea caracterului unic și irepetabil al fiecărui individ;
- egalarea șanselor tuturor cetățenilor la autodeterminare, autoorganizare, autoafirmare, autorealizare;
- realizarea dreptului cetățenilor la dezvoltarea aptitudinilor și intereselor rezonabile;
- asigurarea protecției sociale;
- respectarea drepturilor fundamentale ale omului;
- armonizarea relațiilor interpersonale dintre educatori și educați: părinți și copii, profesori și elevi, profesori universitari și studenți, dintre toți actorii sociali.

Umanizarea permite și implică materializarea unei educații variative a personalității, ținând cont de interesele și particularitățile diferitelor categorii și grupuri sociale ale țării. Ea cuprinde, de asemenea, idei în baza cărora se vor forma calități moral-civice și psihologice ale personalității, viabile în condițiile perioadei de tranziție și de construire a noii societăți.

Un element important al noii filozofii a educației este ideea educației pluriculturale în baza valorilor naționale și general-umane.

Totalitatea ideilor și principiilor menționate alcătuiesc bazele unei reale filozofii, comună pentru toți agenții.

Filozofia educației în Moldova constituie ideea națională și răspunde imperativelor actuale și de perspectivă ale societății și personalității, contribuie la consolidarea societății, la schimbările calitative în conștiința și comportarea cetățenilor.

Fundamentele sociale ale educației

Fundamentele sociale ale educației constau în aceea că, prin funcțiile sale, ea urmărește stabilirea unui echilibru dinamic între personalitate și societate, condiție indispensabilă atât pentru existența și dezvoltarea societății, cât și a fiecărui individ în parte.

Educația este un mijloc de transfer de valori între societate și individ și asigură condiții favorabile pentru asimilarea și promovarea acestor valori. În această ordine de idei, urmărind integrarea individului în societate educația se ocupă de formarea personalității, trăsăturile căreia vor permite asimilarea valorilor sociale, contribuind, în același timp, la depășirea și dezvoltarea lor în corelare cu sensul general al dezvoltării sociale.

Educația este o acțiune socială specifică, un subsistem al societății, având structura, logica și particularitățile sale.

Fundamentele pedagogice ale educației

Fundamentele pedagogice ale educației reprezintă teoriile educației/învățării, tendințele lor de dezvoltare, teleologia educației, legitățile generale ale educației și instruirii, raporturile educaționale de bază, esența procesului de educație și instruire, conceptul de educabilitate, care exprimă puterea / ponderea educației în dezvoltarea personalității și se manifestă în relația personalitate–societate, educator–educat.

Relația personalitate–societate, educator–educat constituie o interdependență, unde unul se modifică în funcție de celălalt, păstrându-și autonomia și rolul în interiorul relației.

Prospectivitatea educației presupune raportarea ei la cerințele curente și de perspectivă ale societății, prin orientarea școlii spre o nouă modalitate de educație, care îi va asigura individului posibilitatea de a face față evenimentelor neprevăzute prin anticipare și participare.

Caracterul permanent al educației impune necesitatea influențelor educaționale la toate treptele de dezvoltare ontogenetică. Societatea în continuă schimbare generează noi exigențe față de educație în care individul se află permanent în calitate de receptor și agent al acțiunii educative.

Succesul educațional este determinat de premisele biopsihice favorabile și de mediul social stimulat, educația reprezentând factorul decisiv în formarea/dezvoltarea personalității.

Fundamentele psihologice ale educației

Formarea unei personalități conforme idealului educațional presupune angajarea conștientă a teoriilor dezvoltării personalității (esența personalității; tendințele ei de dezvoltare; analiza factorială a componentelor și calităților personalității; caracterul dinamic și evolutiv al personalității); esența psihologică a educației (evidențierea obiectivelor, strategiilor, finalităților, factorilor social-psihologici de adaptare la condiții schimbătoare); cunoștințe despre particularitățile de vârstă și individuale ale personalității; raportul personalitate–societate (exigențele socialului în continuă dinamică constituie mecanismul dezvoltării și adaptării personalității, tendința către idealul educațional).

Finalitățile educației

A identifica problema idealului și a obiectivelor educației înseamnă a conștientiza nevoia ascendentă de educație în societate și necesitatea ridicării calității ei la nivelul exigențelor sociale de perspectivă.

Idealul educațional exprimă, în mod concentrat, finalitatea generală a educației, ceea ce societatea, ca sistem global, solicită din partea educației, considerată ca subsistem al său.

Idealul este un model, un prototip perfect, o imagine construită a perfecțiunii și prevede:

- dezvoltarea liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative, capabile să se adapteze la condițiile în continuă schimbare ale vieții;
- dezvoltarea complexă, globală, totală a personalității în perspectiva exigențelor societății, valorizarea maximă a personalității pentru o societate liberă și democratică.

În acest context, modelul personalității va întruni caracteristici de tipul:

- a) integritate psihică și morală;
- b) individualitate, gândire critică și atitudine pragmatică față de viață;
- c) potențial intelectual, capacități volitive;
- d) ținută etică adecvată normelor sociale;
- e) capacitatea de a lua independent decizii, de a-și apăra în mod neopresiv interesele;
- f) capacitate de autoeducație și motivație pentru aceasta;
- g) tendința spre succes în viață;
- h) competență profesională, spirit întreprinzător și de concurență, capacități manageriale;
- i) capacitatea de adaptare la condițiile schimbătoare ale vieții, abilități de orientare în circumstanțele economice, social-politice, în baza valorilor general-umane;
- î) atitudine respectuoasă față de lege, responsabilitate socială, simțul demnității personale;
- j) conștiință națională și conștientizarea apartenenței la comunitatea europeană și mondială;
- l) activism civic;
- m) capacitatea de a depăși situațiile neordinare.

Obiective ale educației

Obiectivul educațional major exprimă tendința spre idealul educațional prin formarea atitudinilor fundamentale în corespundere cu nevoile actuale și de perspectivă în dezvoltarea individului și societății.

Obiectivele educației sunt orientate spre atingerea următoarelor finalități:

- formarea respectului de sine și a demnității personale;
- formarea axei valorice personale;
- asigurarea unei pregătiri fizice multilaterale, formarea tendinței de practicare a unui mod sănătos de viață;
- formarea unei atitudini pozitive și a respectului față de familie, rude, bătrâni etc.;
- formarea culturii dorințelor;
- formarea trebuințelor și competențelor de autocunoaștere și autoeducație;
- formarea capacităților de receptare–producere a valorilor estetice, de organizare a mediului individual și social în armonie cu principiile frumosului;
- formarea capacităților de previziune/anticipare a schimbărilor sociale;
- formarea competențelor de adaptare la noile condiții în vederea satisfacerii nevoilor personale și sociale;
- formarea capacităților de a colabora în baza tolerării diferențelor;
- formarea atitudinii responsabile față de mediul ambiant;
- educarea în spiritul mândriei naționale și a obligațiilor civice fundamentale.

Legitățile și principiile educației***Legitățile educației***

Legitățile educației reprezintă legăturile stabile, esențiale și necesare ale fenomenelor educative care asigură existența, funcționarea și dezvoltarea procesului educațional.

Legitățile pedagogice ale educației constau în reflectarea obiectivă, adecvată a realității, independent de voința subiectului, de dinamismul procesului educativ, având proprietăți și caracteristici stabile în orice circumstanțe.

Procesul educațional este determinat de exigențele social-economice, morală, cultură, politică și direcționarea socială și este reglementat de următoarele legități:

- interdependența educație–dezvoltarea socială;
- interdependența conștiință–comportament;
- interacțiunea ereditate–mediu social–educație;
- interacțiunea personalitate–mediu social;
- interacțiunile umane.

Principiile generale ale educației

Principiile reprezintă normele cu valoare strategică și operațională care trebuie respectate în vederea asigurării eficienței activităților proiectate la nivelul sistemului și al procesului de învățământ.

Educația se bazează pe următoarele principii:

- centrării pe axa valorică a celui educat;
- corelării/antrenării optime a aspectelor biopsihofiziologice, ecologice, social-politice, cultural-spirituale ale educației;
- unității vieții sociale și a educației;
- unității valorilor general-umane și naționale;
- educației etnoculturale / pluriculturale;
- caracterul anticipativ sau prospectiv al educației (educația trebuie să anticipeze, să proiecteze axiologia socială și cea individuală);
- umanizării și democratizării vieții sociale a celui educat;
- diferențierii și individualizării procesului educațional, dezvoltării individuale prin integrare în comunitate;
- corelării intereselor individuale cu cele ale societății;
- creativității în educație;
- libertății (stipulate de actele internaționale în domeniu);

- unității educației și autoeducației;
- satisfacerii trebuințelor în concordanță cu normele acceptate de conviețuire socială;
- unității și diversității acțiunilor educaționale;
- valorizării morale a celui educat în contextul valorilor sociale/individuale;
- corelării optime a tuturor dimensiunilor educației: spirituale, morale, intelectuale /cognitive, civice, estetice, ecologice, juridice, tehnologice, fizice etc.

Funcțiile educației. Educația realizează funcțiile:

Funcția de selectare, creare și transfer a valorilor de la societate la individ se află în dependență de particularitățile psihologice ale obiectului educației și presupune realizarea în baza reciprocității acestora.

Prin **funcția de dezvoltare** conștientă a potențialului psihofizic al omului educația răspunde unor nevoi individuale și numai prin intermediul lor unor trebuințe sociale. Procesul continuu de dezvoltare a potențialului nativ al indivizilor conduce spre progresul social prin diversificarea și amplificarea produselor muncii și creației acestora.

Funcția de formare a omului pentru integrarea activă în viața socială constă în pregătirea individului ca subiect activ al vieții sociale și profesionale.

Funcțiile educației relevă faptul că, pe de o parte, acțiunea educațională vizează dezvoltarea personalității umane, iar pe de alta, această dezvoltare răspunde unor cerințe ale societății față de individ.

Curriculumul educațional

Conținutul educațional: valorile educaționale

Educația ca proces complex se desfășoară pe baza valorilor fundamentale ale omenirii: Viață, Adevăr, Bine, Frumos, Sacru, Dreptate, Libertate.

Valorile general-umane se produc prin activitatea desfășurată în sferile vieții și existenței umane: Terra, Patria, Familia, Munca, Cunoașterea, Cultura, Pacea, Omul. Valorile naționale reprezintă proiecții ale conștiinței asupra valorilor general-umane și se manifestă în cultura națională în sens larg, cuprinzând nu numai datini, obiceiuri, tradiții, dar și forțele autogeneratoare, viziunile și sursele de comunicare culturală și interculturală, codul genetic imanent limbajelor specifice, teologia implicată, spiritualitatea poporului etc. Valorile naționale sunt imanente vieții fiecărui individ, familiei, comunității naționale, precum și vieții însușite și dezvoltate prin educația socială, care se desfășoară în noțiuni-cheie ale existenței umane și vor deveni cu adevărat orientări valorice. Manifestarea valorilor general-umane / naționale are loc prin calitățile individului: bunătate, dragoste de muncă, onestitate, cumsecădenie, umanism, patriotism, responsabilitate socială, toleranță față de diferențele culturale și religioase etc.

Atitudinile valorice față de Om ca valoare supremă formează fundamentul curriculumului educațional:

- conștientizarea menirii omului în lumea înconjurătoare;
- respectarea autonomiei omului, a stării de spirit și intereselor;
- respectarea drepturilor omului;
- favorizarea tendinței omului spre succes în viață.

Atitudinile valorice față de viață:

- atestarea vieții ca dar divin;
- acceptarea și ocrotirea vieții în toate manifestările, varietățile și formele ei;
- practicarea modului sănătos de viață;
- ordonarea conștientă a propriei vieți în calitate de subiect al ei.

Ideea atitudinii valorice față de viață nu se limitează la sfera vieții omului, ci depășește cu mult hotarele ei, acolo unde există viață: viața oceanului, viața pădurii, viața munților, viața pământului etc.

Atitudinile valorice față de cultură:

- cunoașterea istoriei naționale și universale;
- valorizarea tezaurului cultural național și universal;
- respectarea tradițiilor, datinilor, obiceiurilor propriului popor și a etniilor conlocuitoare;
- respectarea eticii comportamentale.

Atitudinile valorice față de muncă:

- manifestarea motivației pentru muncă;
- tinderea către idealul profesional;
- respectarea muncii fiecăruia.

Atitudinile valorice față de Patrie:

- manifestarea devotamentului față de Patrie;
- respectarea Constituției Republicii Moldova;
- cunoașterea limbii oficiale a statului;
- onorarea simbolicii de stat: imn, stemă, drapel.

Acest sistem valoric presupune formarea următoarelor componente fundamentale ale personalității:

Cultura moral-spirituală

Educația urmărește formarea concepțiilor și noțiunilor despre bazele morale ale vieții, sensul moral al relațiilor: om–om, om–natură, om–societate, om–noosferă; cultivarea valorilor creștine, general-umane; dezvoltarea comportamentului etic; formarea culturii relațiilor interpersonale și a cooperării; cultivarea înaltelor calități morale precum: bunătatea, caritatea, toleranța, respectul, politețea, cumsecădenia, demnitatea etc.; cultivarea normelor de conduită în viața de toate zilele (în familie, locuri publice, natură, școală etc.).

Indicii culturii moral-spirituale:

- manifestarea altruismului;
- manifestarea unui comportament etic;
- manifestarea toleranței față de diferențele etnice, culturale, confesionale, gender etc.;
- capacitatea de a fi sincer;
- manifestarea afectivității pozitive;
- manifestarea punctualității și obligativității în realizarea promisiunilor;
- capacitatea de a fi exigent față de sine și ceilalți;
- manifestarea sentimentului demnității personale și a respectului față de demnitatea altora;
- manifestarea tactului, delicateții în relații și în comunicare.

Cultura psihologică

Educația urmărește formarea deprinderilor de adaptare efectivă la condițiile de viață în continuă schimbare, dezvoltarea abilităților de comunicare și cooperare, cultivarea corectitudinii comportamentale, stimularea procesului de autocunoaștere și autoeducație.

Indicii culturii psihologice:

- conștiința și respectul de sine;
- adaptabilitatea socială și psihică;
- managementul stresului;
- capacitatea de autoreglare a sferei motivaționale, emoționale, volitive și morale;
- tendința spre autoactualizare, autorealizare;
- comunicarea empatică;
- exteriorizarea adecvată a sentimentelor;
- orientarea constructivă a personalității.

Cultura relațiilor familiale

Educația include formarea deprinderilor și nevoilor de a respecta normele de conviețuire în familie, precum și dreptul fiecăruia la autonomie; de a apăra demnitatea și onoarea familiei; de a consolida relațiile de rudenie; de a ajuta membrii familiei – părinții, frații, surorile etc.

Indicii culturii relațiilor familiale:

- conștientizarea rolului primordial al familiei în parteneriatul educațional;
- cunoașterea de către adulți a particularităților de vârstă și a neoformațiilor la fiecare etapă de dezvoltare a copiilor;
- responsabilitatea partajată a ambilor părinți pentru educarea copiilor;
- perceperea familiei ca valoare și condiție a securității personale;
- manifestarea responsabilității pentru familie, pentru bunăstarea ei;
- cunoașterea genezei propriei familii, a tradițiilor și valorilor ei;
- participarea la administrarea gospodăriei casnice;
- protejarea și menajarea membrilor vulnerabili ai familiei;
- manifestarea atitudinii caritabile față de cei vârstnici, părinți și rude.

Cultura modului sănătos de viață

Educația urmărește însușirea și asimilarea de către individ a noțiunilor de “viață”, “sănătate” și perceperea lor ca valori umane; formarea deprinderilor de a delimita noțiunile de “fizic” și “moral”; educația în spiritul responsabilității pentru sănătatea personală și a celor din jur; dezvoltarea capacităților de a percepe și a înțelege interconexiunea reciprocă a triadelor: viață–sănătate–mediu; viață–sănătate–securitate; viață–sănătate–univers; să conștientizeze importanța muncii fizice și intelectuale, a culturii fizice, sportului, turismului, comunicării cu natura.

Indicii culturii modului sănătos de viață:

- nevoia practicării unui mod sănătos de viață;
- practicarea sistematică a sportului;
- capacitatea de a rezista ispitelor vicioase;
- deprinderea de a ține la control starea sănătății.

Cultura civică

Educația vizează formarea cetățenilor Republicii Moldova în contextul complex al Europei și al lumii contemporane; educarea simțului responsabilității pentru acțiunile sociale; dezvoltarea conștiinței naționale și a spiritului civic; cultivarea responsabilității pentru destinul țării; însușirea cunoștințelor despre drepturile și datoriile fundamentale ale omului și formarea trebuinței de a le realiza în viața cotidiană; stimularea activității politice, economice, sociale, de ocrotire a mediului; educarea patriotismului, a respectului față de legile și simbolurile de stat.

Indicii culturii civice:

- respectarea legilor Republicii Moldova, a documentelor internaționale în domeniul drepturilor omului;
- realizarea drepturilor și responsabilităților civice;
- funcționarea mecanismelor de protecție a drepturilor omului la nivel local și național;
- participarea activă în structurile și formațiunile societății civile;
- manifestarea toleranței față de diferențe și a solidarității în viața cotidiană;
- capacitatea de angajare plenară în apărarea intereselor Republicii Moldova pe plan internațional.

Cultura națională

Educația urmărește familiarizarea cu valorile naționale materiale și moral-spirituale; renașterea, valorizarea și perpetuarea tradițiilor; utilizarea potențialului educativ al datinilor și obiceiurilor populare; formarea conștiinței naționale; educarea civismului, democratismului, umanismului.

Indicii culturii naționale:

- cunoașterea limbii oficiale a statului, istoriei, culturii Republicii Moldova;
- conștientizarea identității naționale;
- manifestarea demnității naționale;

- participarea în activitatea creatoare și reformatoare;
- cunoașterea creației populare, a tradițiilor istorico-culturale ale țării, tendința de a le însuși, ocroti, îmbogăți.

Cultura estetică

Educația estetică vizează formarea și dezvoltarea idealurilor și nevoilor estetice, cultivarea bunului gust și a percepției frumosului; formarea atitudinii estetice față de natură și artă; armonizarea relațiilor interpersonale; asimilarea cunoștințelor artistice; dezvoltarea și realizarea potențialului artistic creator; dezvoltarea sferei emotive a personalității prin intermediul mijloacelor artistice, formarea concepțiilor și atitudinii morale prin universul emoțiilor; asimilarea valorilor artistice veritabile; familiarizarea cu tezaurul artistic universal și național.

Cultura estetică se determină prin atitudinea omului față de viață, obiectivată în creații de valoare în toate domeniile activității.

Indicii culturii estetice:

- capacitatea de a sesiza arta, de a încerca sentimente înălțătoare în urma cunoașterii modelelor artistice veritabile;
- capacitatea de apreciere estetică a operelor de artă, a monumentelor naturii;
- necesitatea de a modifica mediul înconjurător conform legilor frumosului și intoleranța față de nonvalori;
- capacitatea de autorealizare a potențialului artistic și creator;
- tendința spre armonia frumuseții interioare și exterioare.

Cultura ecologică

Formarea culturii ecologice este o activitate specifică de educație a personalității, orientată spre armonizarea relațiilor cu mediul ambiant. În acest scop în conștiința, comportamentul și activitatea omului se afirmă principiul responsabilității față de natură, conceperea naturii ca factor al sănătății fizice și psihice a omului.

Activitatea educațională are un caracter integrator și include însușirea ideilor conceptuale și promovarea orientărilor valorice în domeniul ecologiei; asimilarea ansamblului de cunoștințe științifice și practice despre procesele și fenomenele naturale; prognozarea consecințelor intervenției omului în mediul natural; formarea responsabilității pentru păstrarea mediului natural; formarea responsabilității pentru sănătatea proprie și a celor din jur ca valoare personală și socială; formarea deprinderilor de activitate ecologică.

Indicii culturii ecologice:

- conștientizarea necesității echilibrului relațional “om–progres tehnologic–natură”;
- cunoașterea problemelor naturii plăiului natal, precum și a problemelor ecologice locale, regionale și globale;
- inițierea și realizarea activităților ecologice.

Cultura gender

Educația urmărește formarea la copii și tineret a unui comportament responsabil în spiritul parteneriatului de gen, a concepțiilor despre menirea și rolul bărbatului și al femeii în familie, societate; cunoașterea particularităților psihofiziologice și a modelelor comportamentale ale băieților și fetelor.

Indicii culturii gender:

- conștientizarea egalității în drepturi și responsabilități a femeilor și bărbaților;
- înțelegerea diferențelor și asemănarilor dintre femei și bărbați;
- depășirea prejudecăților și stereotipurilor de gen în viața de familie și cea publică;
- explorarea șanselor egale la realizarea potențialului psihofizic și socioprofesional al persoanei, indiferent de gen;
- manifestarea atitudinilor și comportamentelor parteneriale de gen în viața privată și publică.

Procesul educațional: înțelegerea și asimilarea valorilor

Prin caracterul său uman educația este o acțiune ce se desfășoară în mod conștient potrivit unor finalități stabile. În funcție de aceste finalități sunt selecționate valorile ce urmează a fi transmise, sunt alese meto-

dele și mijloacele cele mai potrivite pentru a realiza transmisia, se asigură organizarea activității respective în așa fel, încât să se obțină rezultatul scontat.

Formarea atitudinilor și însușirea valorilor reprezintă un proces complicat și de durată. O activitate afectivă nu se poate defini printr-o corelație observabilă, ca în cazul unei activități cognitive, ci prin efectul ei indirect, potențial. Domeniul afectiv conține forțe care determină natura vieții individuale și viața tuturor oamenilor. Învățarea afectivă are drept scop de a-l ajuta pe individ să-și organizeze “valorile sale într-un complex valoric ce devine caracteristic vieții lui întregi”.

Înțelegerea și însușirea valorilor se realizează în cadrul următoarelor etape:

- a) efectuarea alegerii prin analiza preferințelor, influențelor, alternativelor și consecințelor acestor alternative;
- b) acțiunea propriu-zisă realizată prin acționare și încorporarea alegerii făcute racordate la modelul de viață al individului.

III. Mediul educațional

Pentru a se forma și a se dezvolta ca personalitate, individul are nevoie de condiții și anturaj favorabil.

Mediul educațional constituie un ansamblu de condiții fizice (naturale, artificiale) și socioumane propice formării și dezvoltării personalității.

Condițiile fizice naturale sunt cele geografice – de climă, sol, faună, relief care determină (sau trebuie să determine) nivelul de viață și confortul material prin sistemul economic al societății (industrie, agricultură, transporturi, servicii).

Condițiile artificiale – create de om – sunt cele oferite de domeniul economic (instituții economice, administrative, mijloace de muncă, comunicare, organizări sociale de conviețuire – sate, orașe etc.), de domeniul politic (instituții de guvernare și conducere a comunității umane), de cel cultural (instituții de învățământ, de știință, tehnică, instituții artistice, religioase). Acestea creează ambianța economică, politică și culturală de formare, prin educație, a omului.

Condițiile socioumane se referă la ansamblul, structura și calitatea relațiilor interumane stabilite la nivelul grupurilor (familial, școlar, universitar, profesional, confesional, cultural, comunitar).

Prezența Concepției se implementează prin cele trei tipuri de educație (formală, nonformală și informală), la nivel instituționalizat și neinstituționalizat, prin intermediul diferitelor instituții de educație (statale și nestatale), forme și metode de materializare a influențelor educative.

Realizarea Concepției la nivel neinstituționalizat este privită ca un proces de implementare a ei în diverse sfere de activitate vitală a societății, unde se formează deprinderile, capacitățile și calitățile personalității.

La nivel instituționalizat, instituția de bază care realizează organizarea întregului sistem de educație, activitatea acestuia și controlul acestei activități este statul. Educația este una din prioritățile statului în politica socială la etapa actuală și de perspectivă.

Statul, prin instituțiile și organizațiile sale, trebuie să asigure nivelul strategic (fundamental, de bază) de educație a generațiilor în ansamblu, indiferent de apartenența etnosocială.

1. Familia

Familia este cel mai apropiat și adecvat mediu de structurare intelectuală, afectivă și volitivă a personalității, climatul familial devenind cadrul de ambianță materială, spirituală și morală în care se formează copiii.

În familie se cristalizează un stil caracteristic de viață în baza raporturilor biologice, economice, morale, spirituale etc.

Mediul familial influențează formarea și exprimarea personalității prin componența familiei (părinți, copii, rude), relațiile de înțelegere și armonie dintre membrii ei, comunitatea de interese, valorile promovate în familie etc.

În familie are loc nu numai reproducerea socială a populației, dar și formarea unui anumit stil de viață. Aici se formează astfel de calități vitale importante ca dragostea față de oameni, receptivitatea și afecțiunea, priceperea și dorința de a fi tolerant. Familia fundamentează moralitatea copilului, îi determină idealurile, valorile spirituale, îi formează atitudinea față de muncă.

Factorii de influență asupra copilului în familie se pot structura convențional în trei categorii:

— micromediul social al familiei, în care se realizează contactul copiilor cu valorile și rolurile sociale, cunoașterea caracterului complex și contradictoriu al lumii contemporane;

— activitatea inter- și extrafamilială, în special munca de toate zilele, ea constituind o modalitate esențială de integrare socială a omului și de cunoaștere cu viitoarea activitate de viață;

— activitatea educațională a părinților.

Este oportun să se asigure responsabilitatea părinților pentru educația copiilor, pregătirea lor întru realizarea acestei munci de maximă importanță.

În acest scop ar putea fi cooptate asociațiile părinților, bază a cărora pot deveni atât instituțiile de învățământ, cât și autoritățile administrației publice locale.

Urmează a fi aplicate noi forme de interacțiune a familiei cu instituțiile preșcolare, școlile, instituțiile sociale, culturale, medicale, organele de drept etc.

Actualmente a crescut mult importanța programelor de pedagogizare a părinților, de pregătire a lor pentru realizarea funcțiilor educative ale familiei.

Unul din obiectivele de actualizare a funcției educative a familiei constă în încadrarea părinților în activitatea educațională a instituției de învățământ. Acest proces este eficient în cazul în care atragerea părinților se face prin intermediul copiilor, când toți agenții educaționali participă la realizarea unor obiective comune.

2. Sistemul de învățământ

Temelia educației o constituie sistemul de învățământ de stat.

În instituțiile de învățământ se creează mediul favorabil învățării, formării culturii generale și speciale, pregătirii pentru profesie, formării continue pentru a face față exigențelor vieții.

Exigențele față de procesul educativ

Formarea personalității se efectuează preponderent pe calea activității propriu-zise a copilului. Măsura efortului pedagogic va varia în funcție de posibilitățile individuale ale copilului.

Activitatea copilului în procesul de educație este condiționată de trebuințele lui schimbătoare și, la fiecare moment de dezvoltare, sunt determinate de condițiile respective.

Esențială rămâne considerarea zonei proxime de dezvoltare a educatului, înaintându-i noi cerințe corelate cu opțiunile sale reale.

Activitatea educațională se va realiza în baza respectării proporționalității eforturilor copilului și pedagogului în condițiile unui climat permisiv de afecțiune și protecție.

3. Instituțiile extrașcolare

La etapa actuală, școala, oricât de elevată ar fi ea, nu mai poate fi singurul depozitar de cultură, iar educația “intra muros” trebuie dezvoltată și continuată printr-o educație “extra muros” în colaborare cu agenții educaționali, deschizând căile unei formări continue, multilaterale ce va determina pe viitor un permanent proces de autoinstruire și autoeducare.

Învățământul extrașcolar - parte integrantă a sistemului educațional - are menirea să completeze efortul educațional al școlii. El comportă obiective, conținuturi și tehnici educaționale ce asigură menținerea și dezvoltarea continuă a potențialului cognitiv, afectiv și acțional al personalității, al capacităților și deprinderilor de autoeducație, contribuie la formarea de personalități independente și creatoare.

Serviciile educaționale oferite de învățământul extrașcolar diferă de cele din școli prin caracterul lor opțional-benevol, pluridisciplinar, prin varietatea formelor și a conținutului, prin utilizarea unor forme specifice de evaluare și apreciere a rezultatelor, prin posibilitatea de a alege forma, profilul, timpul potrivit pentru ocupații, prin raporturile de colaborare, apropiere, încredere și prietenie dintre profesori și elevi, prin atmosfera permisivă, în care cuvântul copiilor, exprimarea doleanțelor lor, opțiunilor, intențiilor sunt solicitate și favorizate.

Învățământul extrașcolar se realizează în instituții specializate (școli de muzică, artă plastică, coregrafie; cluburi, centre, case de creație ale elevilor; centre de creație tehnică; centre ale tinerilor naturaliști; școli sportive; centre de turism și excursii etc.), în colaborare cu alți factori educaționali (familie, instituții de învățământ, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret etc.).

4. Comunitatea națională prin politica economică, culturală și educațională (deschiderea spre reformă, spre inovații) oferă condiții reale și perspective pentru formarea, dezvoltarea și afirmarea personalității. Patrimoniul valoric național (din domeniul economic, politic, științific, tehnic, cultural, artistic, religios) este îmbogățit și transmis din generație în generație prin procesul educațional.

5. Comunitatea etnică prin obiceiurile și tradițiile specifice, prin factura psihică și valorile culturii are un rol însemnat în personalizarea individului, în conturarea identității sale. Apartenența la comunitatea etnică este favorabilă afirmării prestigiului individului atât la nivelul acesteia, cât și la nivelul comunității naționale.

6. Comunitatea religioasă creează un climat de securitate sufletească și de înălțare spirituală. Apartenența la comunitatea religioasă compensează trebuințele psihologice de deplină și desăvârșită siguranță, speranță, încredere, respect, liniște și dragoste.

Biserica va continua să-și realizeze misiunea de educație moral-spirituală a personalității, contribuind la constituirea universului valoric al societății.

7. Mediul profesional din întreprinderile industriale, agricole, instituțiile administrative, de învățământ, cultură, sănătate, servicii prin condițiile materiale, prin managementul eficient, coeziunea și calitatea membrilor săi va favoriza afirmarea și realizarea capacităților de muncă productivă, de spirit inventiv și creativ, interesul de a progresa în competența profesională.

8. Forțele armate sunt instituții speciale prin care statul își realizează și funcția educativă.

Armata, în acest context, are menirea de a dezvolta calitățile de personalitate și civice de care are nevoie tineretul în ansamblu: patriotism, bărbăție, voință, inițiativă, activism social, capacități de a acționa în circumstanțe excepționale etc.

9. Mass-media

Mijloacele de informare în masă au o deosebită forță de modelare a personalității prin varietatea și bogăția informațiilor, prin specificul și potențialul lor. Funcția educativă a mass-media nu substituie rolul instituțiilor de învățământ, ci se alătură acestora, contribuind la realizarea obiectivelor educaționale.

10. Societatea civilă

Obiectivele educaționale ale societății civile vor comporta crearea condițiilor pentru însușirea de către copii și tineri a experienței sociale, includerea lor în diverse relații sociale nonformale.

Este oportună crearea unui sistem flexibil de mijloace stimulatoare, care să contribuie la formarea la copii și tineri a unor însușiri precum umanismul, patriotismul, cultura democratică, la educarea activismului social.

IV. Managementul și monitorizarea activității educaționale

Managementul și monitorizarea activității educaționale presupun coordonarea activității tuturor instituțiilor sociale care realizează educația. O atare coordonare va focaliza efortul tuturor factorilor educaționali spre crearea condițiilor optime de formare și dezvoltare a personalității. Managementul are un caracter de stat și social, subiecții lui sunt autoritățile administrației publice, asociațiile și organizațiile obștești.

Realizarea prevederilor prezentei Concepții va fi monitorizată de către o comisie în problemele educației și asistenței sociale, activitatea căreia va fi reglementată de Guvern. Din componența comisiei respective vor face parte atât colaboratori ai Guvernului, cât și reprezentanți ai ministerelor, departamentelor, comunității, științei etc.

Buna funcționare a sistemului educațional necesită o asigurare informațională suficientă, crearea în baza Institutului de Științe ale Educației a unei bănci a experienței educaționale avansate, precum și diagnosticarea sistematică a eficacității educației.

Diagnosticarea eficacității activității educative antrenează:

- relevarea stării reale a muncii educative;
- analiza schimbărilor care survin pe parcursul desfășurării acestei activități;
- determinarea posibilităților, căilor și mijloacelor de perfecționare a activității educaționale;
- determinarea gradului de influență a diverselor mijloace educaționale.

Una din problemele diagnosticării constă în determinarea criteriilor de eficacitate a muncii educative. Drept criterii generale pot fi:

- educabilitatea elevilor (orientarea personalității, motivele comportării, gradul de formare a calităților sociale și individuale semnificative, orientări și valori morale);
- nivelul de devenire socială (adaptabilitatea socială, activismul social, echilibrul social);
- relațiile dintre participanții procesului educațional;
- nivelul de autoconducere în instituțiile educaționale, asociațiile și colectivele lor.

Dinamica pozitivă a indicilor ce caracterizează criteriile menționate confirmă eficacitatea muncii educative efectuate.

Criteriile generale urmează a fi adaptate și la condițiile instituției, colectivului, pornind de la propriile obiective pentru o perioadă concretă de timp.

La baza diagnosticii eficacității muncii educative se află analiza rezultatelor prin compararea stării actuale și precedente a lucrului educativ în corespundere cu obiectivele trasate. Diagnosticarea acestei activități presupune stabilirea gradului de influență a diferitelor mijloace educaționale asupra rezultatelor educației. Constatarea eficacității acestora permite factorilor educaționali să elaboreze un sistem flexibil de acțiuni bine orientate.

Studierea eficacității mijloacelor educaționale se va efectua în mod sistematic de către instituții și de fiecare pedagog/cadru didactic.

Diagnosticarea și pronosticarea eficacității activității educative constituie un mijloc consecvent și concludent fondat pe criterii adecvate ale metodologiei de studiere a finalităților educației și a mijloacelor educaționale eficiente.

Prezentat la 11.06.2009